

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Strategisk miljøvurdering Natura 2000-plan 2022-2027

Borris Hede

Natura 2000-område nr. 67

Habitatområde H60

Fuglebeskyttelsesområde F37

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen
Redaktion: Miljøstyrelsen Midtjylland

Forsidefoto:
Sølehul på Borris Hede
Fotograf: Henriette Bjerregaard

ISBN: 978-87-7564-772-9

Indhold

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027	4
1.1 Ikke teknisk resumé.....	4
1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer	5
1.2.1 Anden lovgivning	6
1.2.2 Andre relevante planer	6
1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ	8
1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen.....	8
1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet	13
1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed.....	13
1.4.2 Befolkningen	14
1.4.3 Menneskets sundhed	14
1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer	15
1.4.5 Materielle goder og kulturarv	15
1.4.6 Landskab.....	15
1.4.7 Arter	15
1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater	16
1.5 Eksisterende miljøproblemer	16
1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området	17
1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål.....	18
1.7 Planens indvirkning på miljøet.....	18
1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet	20
1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	21
1.10 Overvågning	23

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027

Den enkelte Natura 2000-plan er ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurderinger af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) underlagt krav om miljøvurdering. SMV rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af lovens bilag 4.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem kommunale og andre ansvarlige myndigheders handleplaner, der har fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen. Der kan således ikke i forbindelse med den statslige plan foretages en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da de statslige Natura 2000-planer ikke fastlægger, hvor den konkrete indsats skal gennemføres.

Natura 2000-området er ikke placeret nær den danske grænse, men udpegningsgrundlaget indeholder en række træk- og ynglefugle, som bevæger sig på tværs af landegrænser. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består således af tiltag, som vurderes at kunne påvirke lokalt såvel som på nationalt og internationalt plan. På baggrund af dette vurderes det derfor, at planen har grænseoverskridende påvirkning for træk- og ynglefugle.

For laks forventes det, at en sikring af frie vandringsmuligheder og en generel god vandløbskvalitet i gydevandløbene i men også uden for dette Natura 2000-område vil have en gavnlig effekt for de pågældende arter ud over landets grænser.

Natura 2000-området bidrager således til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestande af de udpegede arter på regionalt, nationalt og internationalt niveau.

Områdets terrestriske del er ikke geografisk forbundet med områder, herunder Natura 2000-områder, i udlandet. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består i forhold til områdets naturtyper udelukkende af tiltag fx. mht. drift og pleje, som vurderes at kunne påvirke lokalt. Det vurderes derfor ikke, at Natura 2000-planen har grænseoverskridende påvirkninger ud over de ovenfor beskrevne for fugle og fisk.

1.1 Ikke teknisk resumé

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter, fugle og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover har de planlagte indsatser en positiv effekt for den øvrige natur, fugle og arter, der findes i området, og Natura 2000-planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Natura 2000-planen for området beskriver overordnet set et program for en plejeindsats, som skal medvirke til at sikre eksisterende beskyttede naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. For yngle- og trækfuglene på udpegningsgrundlaget medvirker planen til at sikre yngle-, raste og overnatningsstederne for de udpegede fuglearter. Indsatser beskrevet i planen medvirker blandt andet at sikre en hensigtsmæssig drift og pleje af naturtyper, herunder en særlig indsats for hedearealer, som skal sikre en sikring eller forbedring naturtilstanden af naturtyperne på udpegningsgrundlaget for området.

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for området, på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover forventes det, at de planlagte indsætter har en positiv effekt for den øvrige natur og arter, der findes i området, og planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen har fokus på at sikre synergieffekter, skabe større sammenhæng i naturen og sikre en mere naturlig dynamik i områderne fx ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi og udvidelse af arealer med urørt skov. Dette kan ske gennem eksisterende og kommende tilskudsordninger vedr. plejeindsatser og lavbundsarealer og aftaler om udlægning af urørt skov.

Indsatsen beskrevet i planen medvirker ligeledes til at bekæmpe invasive arter. Mere sammenhæng i naturen kan bl.a. realiseres vha. tilskudsordninger til sikring af pleje.

En realisering af indsatsprogrammet sikrer synergi til evt. indsætter for øvrige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget og forventes ligeledes at have gavnlig effekt på andre arter, som anvender området.

Natura 2000-planens gennemførelse vurderes at komplimentere og understøtte den eksisterende fredning og andre igangværende plejeforanstaltninger i Natura 2000-området.

Indsatsen beskrevet i planen medvirker ligeledes til at skabe flere muligheder for naturoplevelser for lokalbefolkningen i området. Mere sammenhæng i naturen kan bl.a. realiseres vha. tilskudsordninger til sikring af pleje.

1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af målsætninger for det enkelte Natura 2000-område og områdets udpegningsgrundlag, samt et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse i planperioden 2022-2027. Målsætningerne består af overordnede målsætninger for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Retningslinjerne om naturområdernes forvaltning i indsatsprogrammet, har både konkret og generel karakter. Endelig indeholder Natura 2000-planen et oversigtsskema, der viser naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Hovedformål

For området findes følgende overordnede målsætninger i forslag til Natura 2000-planen.

- Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Målet er, at de store hedeflader afvekslende med hedekær og mindre bakker er karakteristiske landskabselementer på Borris Hede. Omme Å dalen er et markant landskabselement, der rummer værdifulde naturtyper og levesteder. For grøn kølleguldsmed og laks gælder det, at opretholdelse af gode fysiske forhold og et varieret dyre- og planteliv i Omme Å er afgørende for arternes fortsatte forekomst inden for Natura 2000 området.
- Der er i dette område specielt fokus på en række naturtyper som har biogeografisk store forekomster i området, særlige forekomster i Danmark og/eller stærkt ugunstig bevaringsstatus. Det drejer sig om visse-indlandsklit (2310), revling-indlandsklit (2320), våd hede (4010), tør hede (4030), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410),

tørvelavninger (7150), rigkær (7230) samt hængesække (7140), både de naturligt forekommende i Omme Å dalen og de som flere steder er opstået i kunstigt anlagte søer. Der skal være plads til mosaiknatur og en naturtypekarakteristisk flora og fauna. Blandt skovnaturtyperne skal der være fokus på sikring af stilkege-krat (9190), skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0).

- Sønaturtyperne søbred med småurter (3130), næringsrig sø (3150), og brunvandet sø (3160) sikres en artsrig undervandsvegetation.
- For ynglefuglene skal de velegnede levesteder for tinksmed, som er tæt tilknyttet områdets småsøer, sikres. Yderligere sikres levestederne i skovlysninger for natravn og på de lysåbne arealer for rødrygget tornskade.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne. Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

1.2.1 Anden lovgivning

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Det vil sige, at alle myndigheder skal lægge Natura 2000-planen til grund i arealdrift på egne arealer, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt. Offentlige lodsejere er bundet af planens målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På lovområder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, kan der følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., på grundlag af konsekvensvurderinger, hvor dette er nødvendigt i henhold til lovgivningen herom. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan kræves tilladelse eller godkendelse efter anden lovgivning.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte Natura 2000-planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering.

1.2.2 Andre relevante planer

Anden generations Natura 2000-planer for 2016-2021 blev vedtaget i april 2016, og de opfølgende kommunale handleplaner blev endeligt vedtaget i foråret 2017.

Første generations Natura 2000-planer (2010-2015) fastlagde rammerne for en række grundlæggende indsatser, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Disse indsatser blev fastholdt og videreført i anden generations Natura 2000-planer (2016-2021). I tredje generation Natura 2000-planer igangsættes nye indsatser med særlig fokus på fortsat pleje til sikring af beskyttede naturtyper, fugle og arter, sikring af naturlig dynamik og større sammenhængende arealer fx udlægning af arealer til urørt skov, udtagning af lavbundsjord og ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi.

Natura 2000-planer, som omfatter fredskovpligtige arealer, og dermed er omfattet af skovloven, skal revideres med 12 års mellemrum, jf. skovlovens § 16, stk. 2. Det betyder således, at Natura 2000 skovplanerne, som er en del af 1. generations Natura 2000-planer, er gældende fra 2010 til udgangen af 2021 og at der i forbindelse med udarbejdelse af tredje generations Natura 2000-planer, også vil ske en revision af den del af Natura 2000-planerne, som omfatter fredskovpligtige arealer.

Vandområdeplaner og EU's havstrategi

N67 er beliggende i vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Vandområdets økologiske og kemiske tilstand fremgår af vandområdeplanen for området.

For de Natura 2000-områder som også er omfattet af en vandområdeplan og Danmarks Havstrategi, er målsætninger og retningslinjer for indsatser om vandkvalitet, næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, hydrologi og fysiske forhold samlet i vandområdeplanen og/eller i basisanalysen med tilhørende indsatskatalog og havstrategien. Disse mål og indsatser vil bidrage til at forbedre vandmiljøet og vandkvaliteten i Natura 2000-områderne og understøtte Natura 2000-planens målsætninger.

Landsplandirektiver og kommuneplaner

Natura 2000-områderne, der er udpeget i medfør af miljømålsloven, skal fremgå af landsplandirektiver og kommuneplaner. I henhold til Bekendtgørelse om planlægning nr. 1157 af 1. juli 2020, må kommuneplaner ikke stride mod en Natura 2000-plan, jf. lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), en handleplan efter samme lovs § 46 a eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, eller stride mod en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove. Af redegørelsen til planforslag, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for et Natura 2000-områdes forvaltning, skal jf. bekendtgørelse om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, indgå en vurdering af planforslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Klimasikring

Regeringen har i december 2012 udgivet en handlingsplan for klimasikring af Danmark. Planen indeholder en lang række regeringsinitiativer, der skal medvirke til at skabe bedre rammer for klimatilpasningen lokalt. De enkelte kommuner har udarbejdet en klimatilpasningsplan. En vurdering af samspillet mellem den kommunale klimatilpasningsplan og Natura 2000-planen forudsætter kendskab til, hvor de forudsatte indsatser i Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført sammenholdt med de indsatser, der skal gennemføres som led i klimatilpasningsplanen.

Kommunal klimatilpasningsplan

Såfremt konkrete projekter som led i den kommunale klimatilpasningsplan kan påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering af projektet, inden det kan gennemføres. Dette gælder dog ikke, hvis projektet gennemføres som led i Natura 2000-planen og dermed har som delformål at sikre, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus.

Natur- og Biodiversitetspakke

I december 2020 blev der indgået aftale om Natur- og biodiversitetspakken, som har til formål at fremme natur og biodiversitet i Danmark og bidrage til at bremse naturens tilbagegang. Natur- og biodiversitetspakken skal gennemføres i perioden 2021-2024. Med Natur- og Biodiversitetspakken er der bl.a. afsat midler til udpegning af nationalparker, udlægning af urørt skov, forbedring af havmiljøet og udarbejdelse af strategi for forvaltning af truede arter.

Det fremgår af Lov om nationalparker, at ansøger, i forbindelse med ansøgningsfasen til

etablering af naturnationalparken, skal udarbejde en projektbeskrivelse for etablering af naturnationalparken, samt en forvaltningsplan for området. Planen skal tage højde for internationale naturbeskyttelseshensyn, herunder skal det fremgå af redegørelsen, om forvaltningsplanens gennemførelse er afhængig af tilladelser, godkendelser eller dispensationer ligesom der skal indgå en beskrivelse af nuværende status for naturen i området. Forvaltningsplanen er tiltænkt at skulle sikre en vildere naturforvaltning, bl.a. i Natura 2000-områder. Det fremgår i den forbindelse af lov om naturnationalparker, at det forudsættes, at den vildere naturforvaltning er i overensstemmelse med bevaringsmålsætninger i Natura 2000-planen for berørte områder.

Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af §3-arealer

Pr. 1. juli 2022 træder et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-arealer i kraft. Forbuddet vil gælde alle arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3 og vil i praksis hovedsageligt have betydning for ferske enge og strandenge, hvor der i dag kan være en lovlig drift med sprøjtning, gødskning og/eller omlægning. For de øvrige § 3-beskyttede naturarealer gælder der som udgangspunkt allerede et sådant forbud. En delmængde af de § 3 strandenge kan også være kortlagt som habitatnatur, mens de ferske enge ikke har en tilsvarende habitatnaturtype. Lovændringen forventes at have en gavnlig synergieffekt på Natura 2000-områderne, herunder evt. fugle og arter på udpegningsgrundlaget, samt de kortlagte habitatnaturtyper, både i form af en direkte effekt på de kortlagte strandenge og indirekte ved at mindske eventuel randpåvirkning.

1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nulalternativ

I basisanalysen, der danner grundlag for Natura 2000-planen, er der foretaget en nærmere gennemgang af den nuværende naturtilstand i området.

1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen

Tør hede forekommer med store arealer, der er kortlagt godt 16 km² i den seneste kortlægning. Knap halvdel er i god naturtilstand grundet hensigtsmæssig pleje, mens godt halvdel er i moderat tilstand. Sidstnævnte tilstand kan henføres til tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Våd hede forekommer tilsvarende med store arealer, over 10 km². Arealet er stort set uændret i forhold til tidligere. Naturtilstanden er overvejende god. En del af de våde heder i moderat tilstand har problemer med afvanding og tilgroning med invasive arter, vedplanter og høj dækning af blåtop.

Visse-indlandsklit og revling-indlandsklit forekommer ofte i mosaik. Omkring 60 % af det samlede areal af de to naturtyper er i god tilstand grundet pleje. Ca. 40 % af arealerne er i moderat tilstand, hovedsagligt fordi der er registreret tilgroning med vedplanter, invasive arter og indslag af problemarterne gederams og gyvel, som påvirker artsindekset negativt.

Tilstanden af enekrat er god grundet en forholdsvis artsrig, lavtvoksende vegetation mellem enebærbuskene og pga. fravær af invasive arter.

Sure overdrev findes spredt på heden, men er mest almindelige på de forladte landbrugsarealer i den sydlige del af området. Knap halvdel af arealet er god naturtilstand grundet højt artsindeks da der er forekomst af mange af de plantearter som er knyttet til naturtypen. Der er en forholdsvis stor andel af arealet, der er i moderat tilstand, da en del arealer med naturtypen er uden drift og at flere af arealerne derfor fremstår noget tilgroede med høje urter, vedplanter og invasive arter og stedvis med tegn på relativt højt næringsindhold i jorden.

Omkring to tredjedele af arealet med tidvis våd eng er i god naturtilstand grundet forholdsvis lav tilgroning med vedplanter og invasive arter. Omkring en tredjedel er i moderat tilstand. Det skyldes bl.a. afvanding og tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Tilstanden af hængesæk er overvejende god, men der er også væsentlige arealer i moderat tilstand. Mange af området hængesække er næringsfattige og er fint udviklede med dominans af tørvemusser og urter tilknyttet naturtypen. På arealerne i moderat tilstand kan tilstanden henføres til tilgroning med høje urter, bl.a. tagrør, grundet højere tilgængelighed af næringsstoffer langs Omme Å. For nogle arealer er det også tilgroning med vedplanter, afvanding og forekomst af invasive arter, som påvirker tilstanden.

Tørvelavning forekommer med ret beskedne arealer, hvilket er typisk for naturtypen. Naturtypen er i området ofte registreret som mosaik med andre naturtyper såsom hængesæk og våd hede. Tørvelavningerne er langt overvejende i god naturtilstand grundet lav vegetationshøjde, begrænset tilgroning med vedplanter og fordi naturtypens arter er tilstede og der er fravær af problemarter.

Naturtilstanden er god på ca. halvdelen af arealet med rigkær og moderat på den anden halvdel. Der er ingen drift på arealerne og den moderate tilstand for en del af forekomsterne kan henføres til tilgroning med høje urter og vedplanter.

I området er der kortlagt stilkege-krat, skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov. Den primære skovnaturtype i området er skovbevokset tørvemose.

I skovtyperne stilkege-krat og elle- og askeskov er der registreret forekomst af store træer (1-5 store træer/ha) på væsentlige arealandele mens der skovbevokset tørvemose kun er kortlagt store træer på lidt under halvdelen af arealet. Stående og liggende dødt er registreret i alle tre skovtyper, især stilkege-krat og elle- og askeskov har væsentlige arealandele med dødt ved, sidstnævnte stedvis med over 10 stk. dødt ved/ha.. Forekomsterne med elle- og askeskov og skovbevokset tørvemose er generelt drænede. I følge seneste Artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyper.

I Natura 2000-området er der kortlagt 16 km vandløb med naturtypen vandløb med vandplanter (3260). Naturtypen er kortlagt i Omme på hele den vandløbsstrækning der gennemløber Natura 2000-området. Omme Å har gennem området et helt naturligt forløb med en høj vandløbskvalitet, og vandløbet huser en veludviklet og rentvandskrævende smådyrsfauna.

I Natura 2000-området er der kortlagt 2 småsøer med habitatnaturtypen lobeliesø i høj tilstand. Søerne har en spredt undervandsvegetation med få rosetplanter, god dækning af karakteristiske amfibiske planter i bredzonen, næringsfattige lysåbne forhold med få forekomster af trådalger og en ingen påvirkning fra jordbrugsdrift.

I området er der yderligere kortlagt 17 småsøer med habitatnaturtypen søbred med småurter. De er tilstandsvurderet med hhv. 2 i høj tilstand, 13 i god tilstand og 2 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af artsrige bredzoner med en spredt dækning af karakteristiske amfibiske planter, næringsfattige forhold uden opblomstringer af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Derudover har søerne generelt en udbredt artsrig undervandsvegetation. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre artsrig undervands- og bredzonevegetation og er domineret af rørsumpsvegetation.

I området er der yderligere kortlagt en småsø med habitatnaturtypen kransnålalge-sø i høj tilstand. Søen er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation domineret af kransnålalger.

I området er der yderligere kortlagt 11 småsøer med habitatnaturtypen næringsrig sø. De er tilstandsvurderet med hhv. 1 i høj tilstand, 8 i god tilstand og 2 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en udbredt artsrig undervandsvegetation samt en spredt flydebladsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt ingen påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af en artsrig undervandsvegetation, og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofforførelse. Den ene sø er desuden også påvirket af jordbrugsdrift.

I området er der yderligere kortlagt 11 søer med habitatnaturtypen brunvandet sø. De er tilstandsvurderet med hhv. 8 i høj tilstand og 3 i god tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig undervandsvegetation med gode rentvandsarter, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt ingen påvirkning fra jordbrugsdrift.

Grøn kølleguldsmed er registreret på 2 lokaliteter i Omme Å i 2018, hvor arten var udbredt opstrøms til Hvolligvej. Områdets vandløbssystem Omme Å er et tilløb til Skjern Å som er et kerneområde for grøn kølleguldsmed. Vandløbets generelt meget gode vandløbskvalitet giver gode ynglemuligheder for arten, og der vurderes således ikke at være trusler for artens forekomst i området. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering er Grøn Kølleguldsmed i den seneste NOVANA-periode fra 2012-17 fundet på færre lokaliteter i begge biogeografiske regioner. Udbredelsen er øget i den kontinentale region, mens den har været stabil i den atlantiske region.

Bækklampret er registreret en gang i området i 2018. Arten er registreret i et lille tilløb til Omme Å i den østligste del af området. Arten må formodes at trives i de små og middelstore vandløb i dette Natura 2000-område, og da artens krav til vandkvalitet, fouragering og gydning generelt er opfyldt. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering er bækklampret forholdsvis stabil i dens udbredelse, mens udviklingstendenser for flodlampret og stavsild er ukendt.

Skjern Å laksen passerer talrigt op gennem Omme Å under artens gydetræk, og der vurderes således umiddelbart ikke at være trusler for artens forekomst i området. Opgangen af gydemodne laks i Skjern Å-systemet er beregnet af Danmarks Tekniske Universitet - DTU Aqua fem gange i perioden fra 2008 til 2017. Beregningerne viser nogen fluktuation mellem undersøgelsesårene. Flest laks er der registreret i den seneste undersøgelse i 2017. På baggrund af undersøgelser af nedtrækkende laksesmolt i 2016 og 2017 forventes opgangen af gydemodne laks dog at blive noget lavere i de kommende år.

Der er fundet spor/ekskrementer fra odder ved Omme Å. Det vurderes, at arten benytter området i større grad end illustreret af overvågningen, og ud fra områdets karakter med vandløb og store uforstyrrede områder, vurderes der at være en stabil forekomst af odder i området. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for 2012-17 har Odder har tydeligt øget sin udbredelse i den kontinentale biogeografiske region siden 2011-2012.

I området er der kortlagt 4 tilstandsvurderede levesteder for tinksmed. Det drejer sig om vådområder ved Langdam, Gåsemosedam, Vistelhøj og ved Lange Kajs Dæmning i den sydlige del af området. Alle er de beregnet til at være i god tilstand pga. en stor arealandel af mudderflader og blankt vand, en lav andel af vedplanter en god og uforstyrret hydrologi. Arten blev i NOVANA-programmet overvåget i dette område i 2019, hvor der blev registreret 2 ynglepar. Arten yngler i de våde randzoner af områdets hedesøer Gåsemosedam og Langdam. Antallet er på niveau med tidligere års antal og bestanden vurderes derfor at være stabil omend på et meget lavt niveau. Bestanden er dog sårbar på grund af dens ringe størrelse, at man på længere sigt kan frygte at arten vil forsvinde som ynglefugl fra området selv om der pt. ikke vurderes at være trusler for arten som ynglefugl i området.

På udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området er der desuden ynglefuglene havørn, hedehøg, trane, hjejle, natravn, hedelærke, rødrygget tornskade samt trækfuglen blå kærhøg. Der er ikke udviklet et tilstandssystem for disse arters levesteder.

Havørn er ny på områdets udpegningsgrundlag og har med et enkelt par ynglet gennem en årrække. Den blev første gang med sikkerhed konstateret i 2013 og under NOVANA-overvågningen i 2019 var parret fortsat til stede. Der vurderes at være tilstrækkeligt med fourageringsmuligheder samt muligheder for uforstyrret redeplacering i området og der ses således ikke at være trusler for artens fortsatte ynglefremkomst i dette område. Jf. DCE har den nationale bestandsudvikling både på kort og lang sigt været stigende. Den største trussel for havørn er menneskelige forstyrrelser i yngleperioden.

Hedehøg ses fra tid til anden i området i træk- og yngletiden, men der er ikke med sikkerhed konstateret ynglepar gennem en lang årrække. Arten yngler kun fast i Syddjylland, og yngleforsøg udenfor kerneområdet er efterhånden meget sjældne. Der vurderes ikke at være trusler for en. evt. ynglebestand i dette område. Jf. DCE's NOVANA-rapport har bestanden af ynglende hedehøg i Danmark været stabilt både på kort og lang sigt. De største trusler synes at være ødelæggelse af reder med æg eller unger under høstarbejde, fødemangel og forstyrrelser.

Trane er ny på udpegningsgrundlaget. Arten er gennem en længere årrække set i yngletiden i dette fuglebeskyttelsesområde i forbindelse med anden NOVANA-overvågning og arten har sandsynligvis allerede ynglet i tidligere år. Under overvågningen i 2019 blev der set traner flere forskellige steder i området og det blev vurderet, at der var to ynglepar i de våde hedearealer i den sydøstlige del af området. Der vurderes ikke at være trusler for artens fortsatte ynglefremkomst i området. Jf. DCE's NOVANA-rapport har bestanden af ynglende trane i Danmark været stigende både på kort og lang sigt. De største trusler mod trane på landsplan vurderes at være forstyrrelser i yngleområdet.

Hjejle har gennem de seneste to overvågningsperioder 2004-2019 været overvåget i området, men arten er ikke med sikkerhed konstateret ynglende siden 2006 og arten må nu formodes at være forsvundet helt som ynglefugl. Jf. DCE har den nationale bestandsudvikling både på kort og lang sigt været faldende. Hjejle blev under overvågningen i 2019 ikke registreret ynglende, og arten er tilsyneladende ved at forsvinde som ynglefugl fra Danmark.

Natravn blev i NOVANA-programmet for første gang overvåget i dette område i 2019, hvor der blev registreret 11 ynglepar i kanten af nåleskovsbevoksninger spredt rundt i området. På baggrund af artens forholdsvis beskedne krav til en ynglehabitat vurderes der at være store arealer med velegnede levesteder på sandet, tør bund med lysåben nåletræsbevoksning i dette fuglebeskyttelsesområde. Som det er tilfældet for arten på nationalt plan, vurderes der at være gode muligheder for at arten fremover kan fastholde eller evt. øge ynglebestanden yderligere. Der vurderes ikke at være trusler for artens forekomst som ynglefugl i dette område. Jf. DCE's NOVANA-rapport har bestanden af ynglende natravn i Danmark ligget stabilt siden 1970'erne og der vurderes ikke at være trusler mod arten på landsplan.

Hedelærke blev i NOVANA-programmet for første gang overvåget i område Fuglebeskyttelsesområde F37 i 2018, hvor der blev fundet 2 ynglepar på tørre hede/overdrevsarealer i den sydlige del af området. Der vurderes ikke at være trusler for artens forekomst som ynglefugl i dette område. Jf. DCE's NOVANA-rapport er bestanden af ynglende hedelærke i Danmark stigende og der vurderes ikke at være trusler mod arten på landsplan.

Rødrygget tornskade blev i NOVANA-programmet for første gang overvåget i 2018, hvor der blev fundet 12 ynglepar spredt rundt i hele området. Der findes mange små og store lysåbne arealer,

stedvis med tornede buske og spredte vedplanter til placering af reden og der vurderes ikke at være trusler for artens forekomst som ynglefugl i dette område. Jf. DCE's NOVANA-rapport er bestanden af ynglende rødrygget tornskade i Danmark stabilt. Potentielle trusler mod arten er formentlig først og fremmest ødelæggelse af artens ynglehabitater.

Blå kærhøg er en ret almindelig trækfugl i landet i marts-maj og igen fra i august-november. Arten er ny på områdets udpegningsgrundlag og der er hidtil ikke foretaget NOVANA-overvågning af arten. Arten har for vane at gå til fælles overnatning et passende sted, og Borris Hede er et af disse steder, hvor der jævnligt i vinterhalvåret ses fugle gå til fælles overnatning. Der vurderes at være tilstrækkelige arealer til uforstyrret natterast i området, og der vurderes i øvrigt ikke at være trusler mod artens fortsatte forekomst i område. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for fugle er den overvintrende bestand af blå kærhøg ikke opgjort.

En række naturtyper og levesteder for arter og fugle, som området er udpeget for at beskytte, kræver vedvarende drift for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre naturtyper og levesteder i moderat til dårlig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for tredje planperiode realiseres, er der potentielt risiko for, at den gode naturtilstand på en del af naturarealerne og den hensigtsmæssige drift på naturtyperne ikke fastholdes. Der er desuden potentielt risiko for at naturtilstanden ikke vil blive forbedret på de lysåbne naturtyper, da der er behov for en fremadrettet sikring af hensigtsmæssig drift, herunder fortsat indsats mod invasive arter, også af områdets sønaturtyper, for at undgå tilgroning. Naturtilstanden vil potentielt set heller ikke kunne fastholdes på hedearealer, hvor tilgroning med vedplanter kan øges. Desuden vil der potentielt ikke ske en udvikling i biodiversitetsunderstøttende skovstrukturer, såsom dødt ved.

Manglende realisering af indsats som urørt skov og skovnaturtypebevarende drift og pleje kan yderligere betyde, at der ikke skabes flere skovstrukturer som mere dødt ved og den deraf gavnlige effekt, for skovnaturtyper og arter tilknyttet skov, udebliver.

Natura 2000-planen indeholder en indsats om at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi, hvilket vil bidrage til at sikre naturtilstanden for naturtyper, som har uhensigtsmæssig hydrologi.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er risiko for at der ikke sikres levesteder for områdets mange arter, herunder fredede og rødlistede arter. Der er risiko for, at bestandene af områdets arter ikke sikres og at bevaringsstatus for arterne forringes på biogeografisk niveau.

Manglende realisering af indsatsprogrammet i Natura 2000-planen vil desuden medføre en risiko for at bestanden af tinksmed går tilbage på nationalt niveau, og der er risiko for at naturtilstanden for levestederne for ynglefuglen tinksmed forringes.

Hvis ikke planens indsats om omlægning af lavbundsgrunde fra omdriftsarealer til naturarealer realiseres, er der risiko for at en deraf forventelig forbedring af vandkvaliteten samt mindske af randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer og den forventelige binding af CO₂ udebliver.

1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

I dette afsnit beskrives de øvrige miljøforhold i og udenfor Natura 2000-området, der kan blive væsentligt berørt af Natura 2000-planen.

1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Natura 2000-planen bidrager, udover sikring af naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for området, generelt til at sikre de øvrige naturtyper og arter, der findes inden for området, idet Natura 2000-planerne generelt medvirker til at etablere gunstige forhold for naturen. Forbedring af naturtilstanden på heder vil ligeledes øge hedernes kvalitet som levesteder. Hermed forventes Natura 2000-planerne også at bidrage til at opnå biodiversitetskonventionens mål om at bevare den biologiske mangfoldighed, ligesom planen forventes at bidrage til at sikre levesteder for arter, der er beskyttet i medfør af generelle fredningsbestemmelser. Planens indsats om udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.

Tilgroning med høje urter og vedplanter forandrer naturen og kan føre til ændringer i artssammensætningen, således at vegetationen i højere grad præges af arter, der ikke er karakteristiske for naturtypen. Den pleje som følger af målsætningerne og indsatsprogrammet i Natura 2000-planen, vil modvirke denne udvikling, ligesom det også kan medvirke til, at arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, får forbedrede forhold.

Tilgroning med invasive arter forhindrer den naturlige dynamik som skal bestå mellem de forskellige naturtyper i dette Natura 2000-område. Tilgroningen vil også optage plads for den naturlige vegetation og dermed forringe området som levested. Med planens indsats sikres det, at invasive arter bekæmpes og dermed også i høj grad at levesteder holdes lysåbne til gavn for den lavtvoksende vegetation og tilknyttet fauna og endvidere sikres, at invasive vedplanter optager mindre plads i skove.

Kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter. Genetablering af en mere hensigtsmæssig hydrologi vil modvirke denne udvikling, ligesom hydrologi-indsatser også vil medvirke til at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede hydrologiske forhold.

Ændringer i hydrologien som følge af udtagning af lavbundslande kan bl.a. medvirke til at sikre, at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation for forbedrede forhold. Planens indsats om at udtage lavbundslande kan ligeledes medvirke til at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede levesteder. Forbedring af naturtilstanden på heder vil ligeledes øge hedernes kvalitet som levesteder.

Med planens indsats for habitatnaturen sikres samtidig en stor del af den § 3-beskyttede natur i området. Derudover vil en mulig etablering af sammenhængende natur bidrage til at gøre arealerne mere robuste, ligesom randpåvirkningerne af naturen vil blive mindsket. Samtidig kan Natura 2000-planen medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødskning. Udpining vil øge sandsynligheden for indvandring af en artsrig flora og fauna, da en meget stor del af især de sjældnere arter er tilknyttet næringsfattige forhold. Dette vurderes også at gavne en stor del af områdets § 3-beskyttede enge, heder, moser og overdrev, der ikke er omfattet af Natura 2000-planen. Udlægning af skove til urørt skov vil medføre at skovdriften ophører og i vidt omfang skal overlades til sig selv. Dermed vil der skabes plads til naturlige biologiske processer, der skaber flere levesteder, og dermed øger den biologiske

mangfoldighed. I overgangsperioden vil der ofte aktivt blive skabt flere habitater f.eks. ved veteranisering af træer og skabelse af lysninger.

I og omkring Natura 2000-området findes bestande af en sjældne og rødlistede arter, herunder skovmus, ræv, skovmår, lækat og ilder samt bestande af fredede arter, herunder sydflagermus, vandflagermus, odder, spidssnudet frø, butsnudet frø, skrubtudse, markfirben, skovfirben, majgøgeurt, plettet gøgeurt, grøn kølleguldsmed, arter af sommerfugle og mange fuglearter. En realisering af planens indsatsprogram forventes at forbedre levevilkårene for disse arter sammen med indsatserne for habitatnaturtyper og -arter. Bl.a. vil det sikre at lysåbne naturtyper i høj grad holdes lysåbne til gavn for de lave, lyskrævende organismer, idet intensiv sommergræsning dog kan have en negativ effekt på bl.a. insekter, som er afhængige af blomstrende urter.

1.4.2 Befolkningen

Natura 2000 område N67 Borris Hede er beliggende i Ringkøbing-Skjern og Herning kommuner, der har et indbyggertal på henholdsvis 56.182 og 89.238. Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området hvilket kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som fx vil kunne medføre en ændret drift på arealerne.

Planen indeholder desuden en mulig indsats om udlægning af urørt skov. Udlægning af urørt skov i området kan medføre en ændret adgang til områder på visse tidspunkter af året, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan blive sværere som følge af væltede træer, og eventuelle hegninger. Indsatsprogrammet vil dog samtidig give befolkningen mulighed for at opleve en mere varieret natur.

Miljøstyrelsen arbejder på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Denne indsats vil også potentielt kunne medføre ændring i adgangsforhold.

Der er offentlig adgang til dele af området, dog kun et begrænset antal dage om året hvor der ikke er militær aktivitet.

1.4.3 Menneskets sundhed

Mange Natura 2000-områder udnyttes til rekreative aktiviteter, f.eks. vandring og cykling, som bidrager til menneskets sundhed. Natura 2000-planen har til formål at sikre, at de beskyttede naturtyper og arter opnår gunstig naturtilstand på sigt.

Det vurderes, at Natura 2000-planen kun undtagelsesvist og på mindre arealer vil ændre eller begrænse den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag, da indsatserne i området primært drejer sig om hedepleje samt evt. udlægning af urørt skov samt en sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne og arternes levesteder.

1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer

Mulig etablering af ny natur på lavbundsarealer kan bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift formentlig vil mindskes. Desuden kan planen medvirke til at mindske udledningen af CO₂.

1.4.5 Materielle goder og kulturarv

Natura 2000-planen kan potentielt påvirke adgangen til og kvaliteten af områder, som har betydning for lokalbefolkningen. I området er der registreret adskillige fortidsminder i form af rundhøje og skyggespor sydøst for Gårdmosedam bestående af mindst 15 lange parallelle lave volde. Planens indsatser i form af pleje af naturtyper, såfremt foretaget på og omkring fortidsminderne, vil kunne forøge slitagen på kulturarven i Natura 2000-området.

1.4.6 Landskab

Området omfatter landets største sammenhængende hedeareal, som består af en stor hedeplade med mange moser og kær, hvor kun nogle få bakker hæver sig et par meter op over terrænet bl.a. Røverstuer, Søbjerge, Store Blæsbjerg, Lille Blæsbjerg og Vistelhøj. Dette skyldes, at området er dannet af smeltevandsaflejringer under sidste istid, og derfor består af et forholdsvist jævnt sand- og gruslag.

Sikring og forbedring af naturgrundlaget som følge af Natura 2000-planen med hedepleje, udlægning af urørt skov samt sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af naturtyperne vil kunne bevare og øge landskabsværdien i området, idet et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper fastholdes og udbygges.

1.4.7 Arter

Dette Natura 2000-område er udpeget for at beskytte de store sammenhængende forekomster af tørre og våde heder og i noget mindre omfang men dog stadig betydelige arealer med indlandsklitter, surt overdrev, tidvis våd eng og hængesæk. Omme Å gennemstrømmer området og er levested for bæklampret, laks, grøn kølleguldsmed og odder, som alle er på udpegningsgrundlaget for området.

På Borris Hede findes en lille, men fast bestand af ynglende tinksmed. I området findes endvidere en større bestand af rødrygget tornskade og natrav og en mindre bestand af hedelærke. Havørn yngler inden for området og benytter formentlig de nærliggende vandområder langs Skjern Å til fødesøgning.

I og omkring Natura 2000-området findes bestande af sjældne, rødlistede eller fredede arter, herunder skovmus, skovmår, lækat og ilder, sydflagermus, vandflagermus, spidssnudet frø, butsnudet frø, skrubtudse, markfirben, skovfirben, maj-gøgeurt, plettet gøgeurt, arter af sommerfugle og mange fuglearter. Omme Å er levested for flere rødlistede vandløbsinsekter, hvor især slørvingen *Isoptena serricornis* er vigtig som dansk ansvarsart.

Natura 2000-planen vil kunne påvirke forskellige Bilag IV-arter, arter på udpegningsgrundlaget, arter som lever i tilstødende områder m.fl., da planen indeholder indsatser til forbedring af habitater og levesteder for arter.

1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater

Borris Sønderland (1830 ha) som er beliggende i Natura 2000-områdets nordlige del er fredet. Fredningen har til formål at sikre hedenaturen, samtidig med at Forsvaret anvender arealet som skydeterræn.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for området vurderes ikke at stride imod områdets fredning, da denne har til formål at sikre naturværdier, hvilket Natura 2000-planen forventes at bidrage til.

1.5 Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er beskrevet i basisanalysen, der danner grundlag for udkast til Natura 2000-planen for området. Planens mål er at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak kan påvirke næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdeposition. Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven, som bidrager til at mindske ammoniakudledning fra punktkilder.

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig hurtigt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Invasive arter er i dette område registreret på tør hede, våd hede, visse-indlandsklit og revling-indlandsklit.

I Natura 2000-området er der ikke drift på hovedparten af de kortlagte arealer, dog forekommer der hedepleje på væsentlige arealandele når der ses på en længere årrække. Der er registreret tilgroning med middelhøj græs/urtevegetation og/eller tilgroning med høj græs/urtevegetation og vedplanter på dele af arealerne med visse-indlandsklit, revling-indlandsklit, våd hede, tør hede, surt overdrev, tidvis våd eng, hængesæk, tørvelavning og rigkær.

Kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter. Afvanding er et forholdsvis stort problem for områdets fugtige skovnaturtyper. Afvanding er også registreret på tidvis våd eng og våd hede.

Fjernelse af hugstmodne træer og dødt ved i skove betyder, at skovene kommer til at rumme relativt få gamle træer og relativt lidt dødt ved, hvilket forringer levesteder for skovtilknyttede arter, herunder bl.a. mange vedboende svampe og biller. Ifølge den seneste artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyper.

Langt størstedelen af søerne i området er beregnet til god-høj naturtilstand, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler imod en fastholdelse af naturtilstanden i hhv. lobeliesø, søbred med småurter, kransnålalge-sø, næringsrig sø og brunvandet sø.

For odder, damflagermus, bæklampret, laks og grøn kølleguldsmed er der af Miljøstyrelsen foretaget en overvågning over arternes forekomst inden for området. Der vurderes ikke at være trusler mod disse arters forekomst i området.

For ynglefuglenes vedkommende er der foretaget levestedskortlægning for en enkelt art, tinksmed. For denne art er tilstanden af de fire kortlagte levesteder beregnet til at være i god tilstand. Der vurderes heller ikke at være væsentlige trusler for havørn i området. Overordnet set vurderes der derfor ikke at være væsentlige trusler mod de otte ynglefugle arters fortsatte forekomst i området, men det skal bemærkes at hedehøg ikke er konstateret ynglende i området i de senere år, at hjejle betragtes som forsvundet helt som ynglefugl og at antallet af ynglende tinksmede er lavt.

Der vurderes at være tilstrækkelige arealer til uforstyrret natterast i området for områdets eneste trækfugl, blå kærhøg. Der vurderes i øvrigt ikke at være trusler mod artens fortsatte forekomst i området.

1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området

I dette afsnit redegøres der for, om planen, med dens indsatser, potentielt vurderes at forværre eller afhjælpe ovennævnte trusler.

Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven.

Planen indeholder en indsats om bekæmpelse af invasive arter, idet at invasive arter medvirker til at forringe naturtilstanden. Derudover indeholder planen en målsætning om etablering af og fastholdelse af pleje på de lysåbne naturtyper. Denne indsats vil ligeledes medvirke til at bekæmpe de invasive arter inden for Natura 2000-området.

Natura 2000-planen indeholder en indsats om fastholdelse og etablering af en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje af de lysåbne terrestriske naturtyper med de tilknyttede arter. Pleje af især lysåbne naturtyper medvirker til at hindre utilsigtet tilgroning med f.eks. høje græsser/urter og vedplanter. På hedearealer gennemføres en grundlæggende indsats med henblik på forbedring af naturtilstanden og for ligeledes at undgå tilgroning. Denne indsats vil ligeledes medvirke til at bekæmpe de invasive arter inden for området.

Natura 2000-planens indsats om udlægning af urørt skov forventes at forbedre tilstanden af områdets skove og hermed forbedre levesteder for skovtilknyttede dyr, planter og svampe.

For områdets arter og fugle vil planens indsatser medvirke til at sikre egnede levesteder, ligesom de vil bidrage til at skabe størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved bl.a. at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.

Afslutning af igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, og vedligeholdelse af indsatser gennemført i første og anden planperiode, f.eks. ved at opretholde græsning og genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats, vil ligeledes bidrage til at stabilisere naturtilstanden.

Der fokuseres på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på pattedyr.

Indsatsen for de lysåbne naturtyper vil i stor udstrækning medvirke til at sikre forholdene for områdets udpegede fuglearter samt en lang række andre fuglearter, der benytter området som yngle- og fourageringsareal.

1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål

Danmark har tilsluttet sig en række internationale konventioner indeholdende miljøbeskyttelsesmål, hvis indhold i en lang række tilfælde er indarbejdet i lovgivningen. For EU- lovgivningen gælder generelt, at den er implementeret i dansk lovgivning. Danmark har bl.a. ratificeret Ramsarkonventionen og Biodiversitetskonventionen. Biodiversitetskonventionens formål er bl.a. at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares. Formålet med Ramsarkonventionen er at beskytte vådområder med en særlig betydning for fugle. Danmark har udpeget 28 Ramsarområder, der alle indgår i EU's fuglebeskyttelsesområder. Ramsarområderne er dermed en del af det danske Natura 2000-netværk.

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven, lovbekendtgørelse nr.119 af 26. januar 2017 med senere ændringer. Planen vil sikre, at areal og tilstand af kortlagte naturtyper og levesteder for omfattede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne for tredje planperiode.

1.7 Planens indvirkning på miljøet

Natura 2000-planens indsats vedrører hovedsageligt forbedring af allerede eksisterende og beskyttet natur, idet evt. forbedrede vandforhold for naturarealer og eventuel udtagning af kulstofholdige lavbundsjord har en positiv effekt på særligt biodiversitet, men også i forhold til vand- og klimamål.

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021, bilag 4.

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen påvirkning	Redegør for indvirkning
Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	X		<p>Der er indledningsvist i den strategiske miljøvurdering redegjort for planens indvirkning på miljøet over landegrænser.</p> <p>Natura 2000-planen medvirker generelt til at sikre, at flora, fauna og biologiske mangfoldighed bevares og forbedres, idet planen medvirker til at skabe gunstige forhold for naturen. Realisering af planens indsatsprogram vil samtidig sikre den § 3-beskyttede natur i området. Dette vurderes også at gælde for den meget lille del af områdets § 3-beskyttede enge, der ikke er omfattet af Natura 2000-planen. I og omkring Natura 2000 området findes bl.a. bilag IV-arter. Sikring af en mere hensigtsmæssig hydrologi, samt sikring af pleje medfører, at forholdene for ovenstående arter og naturarealer forbedres idet deres naturgrundlag forbedres sammen med indsatsen for habitatnaturen.</p>

Befolkningen	X	<p>Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. For visse arealer vil gennemførelsen af planen betyde, at de vil blive omfattet af en plejeindsats, som vil kunne medføre en ændret drift på arealerne.</p> <p>Planen vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser.</p> <p>Visse indsatser, fx potentielle hydrologiprojekter og udlægning til urørt skov, vil kunne medføre ændringer i adgangen til delområder indenfor Natura 2000-området.</p> <p>Der er offentlig adgang til dele af området. Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.</p>
Menneskers sundhed	X	<p>Planen medvirker til at sikre de beskyttede naturtyper i området således, at naturen i området på sigt opnår en god-høj kvalitet. Naturområder af god-høj kvalitet er af betydning for den rekreative udnyttelse af området og dermed menneskers sundhed.</p> <p>Det vurderes, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet at en øget biodiversitet og mere robuste økosystemer vil bidrage positivt til menneskets sundhed. Sikringen af en beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt.</p>
Jordbund	X	<p>Det vurderes, at planen ikke påvirker jordbundens beskaffenhed idet indsatsprogrammet i planen ikke omfatter tiltag som vil kunne bevirke, at stoffer eller andet materiale vil kunne påvirke jordbunden, ligesom der heller ikke graves i området. Se desuden vurderinger i skemaet under "Vand" og "Flora, fauna og biologisk mangfoldighed".</p>
Vand	X	<p>Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne. Natura 2000-planens indsatser vedrørende etablering af ny natur på lavbundsarealer, kan bidrage til at opfylde vandområdeplanens mål.</p>
Luft	X	<p>Det vurderes, at Natura 2000-planens indsatser for forbedring af de beskyttede naturtyper og arter ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.</p>
Klimatiske faktorer	X	<p>Omlægning af lavbundslande fra omdriftsarealer til naturarealer vil medvirke til at begrænse udledningen af CO₂.</p>

Materielle goder	X	Det vurderes, at planen ikke påvirker materielle goder negativt, idet at realisering af indsatsprogrammet i ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede befolkning eller lokalbefolkninger. Adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er vurderet under emnet "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Befolkningen" og/eller "Menneskets sundhed".
Landskab	X	Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien ved at give mulighed for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper.
Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv.	X	Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen berører ikke områder omkring kirker, mindesmærker eller andre menneskabte værdier, hvorfor planen vurderes ikke at påvirke kulturarv, herunder arkitektonisk arv. Arkæologisk arv kan påvirkes af naturpleje, f. eks. græsning og høslæt.
Arter	X	Det vurderes, at indsatser om udtagning af lavbundsjord og udlægning til urørt skov vil medvirke til at sikre og forbedre levesteder for en række arter på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området. Da indsatserne i planen også forventes at forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder og områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, vil planen bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, herunder Bilag IV-arter, som er tilknyttet disse områder.
Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater	X	Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for området vurderes ikke at stride imod områdets fredning, da fredningen har til formål at sikre de landskabelige værdier, hvilket Natura 2000-planen forventes at bidrage til. Der er ingen fredningsbekendtgørelser i området.
Kumulative effekter	X	Natura 2000-planen har til formål at sikre og forbedre naturkvaliteten og habitater for arter på området udpegningsgrundlag.

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen Natura 2000-planens retningslinjer. For så vidt angår modstridende naturinteresser henvises til Natura 2000-planens afsnit 3.3. Se i øvrigt afsnit om grundlag for prioriteringer nedenfor.

Natura 2000-planerne skal generelt sikre en højere kvalitet af naturen og bidrage til en større biologisk mangfoldighed. Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området, hvor en indsats mod invasive planter og hjemmehørende vedplanter samt sikring

af en hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne og arternes levesteder skal bevare den åbne dynamik i området. Med gennemførelse af Natura 2000-planen forbedres tilstanden af levestederne for yngle- og trækfugle.

Planen indeholder en indsats om sikring af hensigtsmæssig hydrologi. En ændring af hydrologien i området vil potentielt kunne påvirke skovnaturtyper, som bliver vådere og hvor bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af ændret vandstand. Det skal i forbindelse med behandling af enkeltprojekter sikres, at det samlede areal af naturtyperne bevares ved at bevoksninger får mulighed for at opstå andre steder i Natura 2000-området eller inden for den biogeografiske region.

Planen indeholder en indsats om udlægning af urørt skov. Udlægning af urørt skov i området kan medføre en ændret adgang til områder på visse tidspunkter af året hvor jordbunden vil være vådere, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan blive sværere som følge af væltede træer, og eventuelle hegninger. Hvor staten udlægger urørt skov vil adgangen til området vil blive sikret gennem fortsat vedligeholdelse af veje, stier og friluftsfaciliteter i skovene vil fortsat være tilgængelige. På private arealer der udlægges til urørt skov vil de generelle adgangsregler som følger af Lov om naturbeskyttelse, fortsat gælde. Udlægning af urørt skov vil ligeledes, alt efter beskaffenheden af arealet som udlægges til urørt skov, herunder fx beliggenhed som endnu ej er kendt, potentielt kunne påvirke forekomster af aske- og elleskov, samt skovbevokset tørvemose, som bliver vådere og hvor bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af ændret vandstand. Sådant en påvirkning vil fx kunne håndteres ved at følsomme forekomster af naturtypen sikres udeladt af arealet som udlægges til urørt skov

Planen indeholder en indsats om at sikre sammenhæng i området natur, samt sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. Ved pleje af eksisterende natur vil dette ske efter aftaler mellem lodsejeren og kommunerne og mod økonomisk kompensation via EU's landdistriktsprogram.

Planen indeholder en indsats om udtagning af kulstofholdig lavbundsgrunde. En udtagning af lavbundsgrunde vil, alt efter beliggenhed og omfang af projekterne som endnu ej kendes, potentielt kunne påvirke levesteder for bæklampret, odder og traner. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere.

Med gennemførelsen af Natura 2000-planen forbedres tilstanden af naturtyperne og arternes levesteder, og planen vurderes derfor overordnet ikke at have negativ indvirkning på miljøet.

1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planerne udarbejdes som følge af habitatdirektivets artikel 6. stk. 1, som fastslår, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket bl.a. kan indebære udarbejdelse af hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler. I Danmark udarbejdes Natura 2000-planer, som angiver overordnede og konkrete mål for lokaliteterne, indsatsprogram med retningslinjer og evt. mulighed for prioritere mellem forskellige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget ved realisering af indsatsprogrammet.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem frivillige og lokale indsatser. Natura 2000-planen udarbejdes på baggrund af en basisanalyse, der bl.a. præsenterer data, redegør for relevante trusler og naturtilstanden. Natura 2000-planen danner efterfølgende grundlag for udarbejdelsen af en Natura 2000-handleplan. Natura 2000-handleplanen udarbejdes af kommunale og andre ansvarlige myndigheder, og har fokus på de forventede

forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Der kan således ikke i forbindelse med Natura 2000-plan foretage en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da Natura 2000-planer ikke fastlægger hvor den konkrete indsats skal gennemføres. Miljøvurderingen er gennemført ud fra tilgængelig viden, bl.a. de oplysninger der fremgår af basisanalysen, udkast til Natura 2000-planen og det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

I de seneste basisanalyser (offentliggjort juni 2020) redegøres der for relevante trusler, og dermed at der fortsat er behov for indsatser for at sikres den nuværende naturtilstand og på sigt opfylde habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivets mål. I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed bl.a. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundslande. Derudover er der fokus på sikring af den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer, bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering.

I forslag til Natura2000 planen for N67 Borris Hede planlægges der en indsats om at arbejde for at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift, pleje og bekæmpelse af invasive arter, og der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur.

Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.

Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.

Der søges udtaget kulstofholdige lavbundslande i tilknytning til habitatnaturtyper samt udlægning af urørt skov, så der kan skabes større sammenhængende arealer og diversitet i naturtyperne samtidig med, at udtagningen og omlægningen bidrager til både at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremmer herved den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype, fugl eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper, fugle eller arter. For området er der foretaget følgende valg:

Hvis der som resultat af indsatser for mere hensigtsmæssig hydrologi for naturtyperne sker fremgang af våd hede på bekostning af blåtopdomineret tidvis våd eng og tør hede er denne udvikling prioriteret i planen.

1.10 Overvågning

Resultatet af Natura 2000-indsatsen i forhold til udpegningsgrundlag og naturtilstanden bliver fulgt op på gennem det nationale overvågningsprogram, NOVANA, som Miljøministeriet er ansvarlig for. Desuden afrapporterer Danmark bevaringsstatus vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen bygger på kortlægningsdata og udgør det nuværende vidensgrundlag om status for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Basisanalysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art, fugl og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

Strategisk MiljøVurdering for forslag til Natura 2000-plan 2022-2027 for Borris Hede (nr.67). Miljøvurderingen sammenfatter Natura 2000-planforslagetets påvirkning af miljøet.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk